

Pracovný zošit 2

Antisemitizmus – nikdy sa nekončiaci zápas?

Vzdelávacie materiály o histórii židov a antisemitizmu
v Európe po roku 1945

Anne Frank House, OSCE/ODIHR

1 Po holokauste. Zostať alebo odísť?

Druhá svetová vojna sa skončila v roku 1945. Vyžiadala si približne 55 miliónov ľudských životov. Mnohí zomreli v dôsledku vojnových konfliktov, násilia, hladu alebo chorôb a vyčerpania.

Návrat do života

Nacisti vraždili v koncentračných táboroch Rómov, Poliakov, sovietskych vojnových zajatcov, homosexuálov, postihnutých a členov odboja. Plánovali vyvraždiť všetkých európskych židov. Približne šesť miliónov z nich zahynulo, väčšinou v táboroch. Štvrtina z nich boli deti.

Návrat domov pre tých, čo prežili, nebol ľahký.

Častokrát sa nemali kam, či za kým vrátiť. Niektorí navrátilci boli svojimi susedmi prijatí s radosťou, niektorí však nie. Dokonca v niektorých mestách, napríklad v Topolčanoch, sa takíto ľudia v septembri 1945 stali obeťami nového prenasledovania. Predovšetkým bývalí gardisti a tí, ktorí arizovali, alebo ukradli židovský majetok a nemali záujem vrátiť ho pôvodným majiteľom, sa stavali k preživším negatívne.

Mnohí židia už nechceli po vojne zostať v Európe, a preto odišli do Spojených štátov, Palestíny, alebo do iných krajín. Iní sa zase snažili zabudnúť a ich potomkovia sa o tejto tragédii dozvedeli až na sklonku ich života. Viacerí si radšej zmenili svoje židovské priezviská na slovenské.

“Ved’ sa vás vrátilo viac, ako vás odišlo!”

Hilda Hrabovecká: “Bola som v prvom transporte židov zo Slovenska. Mala som 17 rokov. 26. marca som sa stala väzeňkyňou číslo 1890 v nacistickom koncentračnom tábore Auschwitz-Birkenau. Tesne predtým, v prvý jarný deň roku 1942, som stála opretá o plot hasičského dvora a nastavovala som tvár lúčom jarného slnka. Chcela som zabudnúť na krutú realitu a nechcela som si pripustiť, že som sa dala chytiť do pasce. Bolo pre mňa nepredstaviteľné, že ľudia, s ktorými ma spájali spoločné zážitky, boli schopní kráčať v uniformách a čižmách Hlinkovej gardy smerom ku konečnému riešeniu židovskej otázky. V Auschwitzi som často snívala o svojom rodnom Prešove. Avšak snívanie o ďalekom a zidealizovanom svete mi len sťažilo adaptáciu po návrate domov. Ihneď som pochopila, že kontinuita s predvojnovým obdobím bola nemožná. Antisemitizmus totiž nezmizol. Mnohí z nás počúvali výroky typu: “Ved’ sa vás vrátilo viac, ako vás odišlo!”. Bolo by ale nesprávne tvrdiť, že všade to bolo takto. Ostal tu síce náš dom i naša ulica, ale my sme už boli iní ľudia. Dodnes si v sebe nesieme pečať prežitého. Po počiatočných pocitoch tápania, neistoty a strachu som sa dostala z ochromenia. Vrátila som sa do života, doštudovala som. Viacerí moji známi vycestovali do zahraničia za príbuznými a mnohí odišli do Palestíny žiť medzi „svojimi“.

Napriek osobným skúsenostiam som ani na chvíľu nepomyslela na odchod z môjho rodiska. Nechcela som utiecť z bojiska, a preto ako v prvých povojnových rokoch, tak hlavne po roku 1989 som sa snažila verejne vystupovať proti antisemitizmu, rasizmu a xenofóbii. Je to môj dlh voči 6 miliónom zavraždených židov, tisícom zavraždených Rómov a predovšetkým zodpovednosť voči našim potomkom. Táto krajina pod Tatrami je mojím domovom. Žiaľ, v marci 1942 ma obrali o vlasť.“

Avri Fischer v roku 2008

Hilda Hrabovecká napísala v roku 1998 knihu spomienok Ruka s vytetovaným číslom.

Avri Fischer: "Ani neviem opísať pocity šťastia, ktoré som prežíval pri oslobodení v apríli 1945. V tom čase som sa ukrýval na malom majeri medzi Zohorom a Vysokou, kde som posledné mesiace vojny strávil ukrývaný ako "katolícka sirota".

Niektorí nežidovskí známi mojich rodičov a niektorí politici vyjadrovali voči nám sympatie a úľutosť nad tým, čo sa stalo. Ale počúval som aj o ľuďoch, ktorí odmietali vrátiť skonfiškované majetky ich pôvodným židovským majiteľom, ako aj o nepríjemných poznámkach typu: "Mysleli sme si, že vás všetkých pobrali do Poľska. Ako ste sa sem dostali?" či "Opäť je tu priveľa židov". Dokonca niektorí bývalí členovia Hlinkových gárd boli po vojne opäť aktívni v nových politických stranách. Podobne ako iní Židia, aj moja rodina po vojne veľmi smútila za svojimi blízkymi, ktorí zahynuli počas éry slovenského štátu, ale vždy si spomínala aj na slušných mužov a ženy, ktorí riskovali svoje životy, aby zachránili židov. Už vo veľmi mladom veku som si uvedomil, že židovský spôsob života môžem žiť len v nezávislom židovskom štáte. Na jeseň 1945 som vstúpil do sionistického hnutia židovskej mládeže a v roku 1949, ako štrnásťročný chlapec, som odišiel do Izraela."

V roku 2001 urobil Inštitút pre verejné otázky výskum, v ktorom mali ľudia okrem iného uviesť 3 najnegatívnejšie udalosti slovenských dejín 20. storočia. Na prvom mieste sa so 49,7% umiestnili práve transporty židov do koncentračných táborov.

Oslobodenie tábora Auschwitz v roku 1945

Podstatou antisemitizmu sú predsudky a nenávisť voči židom. Jeho opakom je filosemitizmus, ktorý vyjadruje záujem a náklonnosť k židovskej histórii a kultúre a zdôrazňuje ich pozitívny prínos v dejinách.

Úlohy

1 Židovské

Niektorí Židia, ktorí prežili holokaust tvrdia, že svoje židovstvo si naplno uvedomili až vtedy, keď sa k moci dostali nacisti v Nemecku, či ľudáci na Slovensku.

a. Vysvetlite vlastnými slovami, čo týmito tvrdeniami myslia.

2 Po vojne

a. Uvedte pár dôvodov, prečo niektorí Židia zostali po vojne žiť vo svojej krajine a prečo ju niektorí opustili.

b. Ako prijímala väčšinová spoločnosť preživších holokaust po ich návrate domov?

c. O čom to svedčilo?

2 “Nikdy viac”

Po skončení vojny boli niektorí nacisti uväznení a súdení. Niektorým sa však podarilo utiecť a nikdy ich nepostavili pred súd. Jednotlivé krajiny začali spolupracovať, aby sa genocída už nikdy nezopakovala.

Všeobecná deklarácia ľudských práv

Po druhej svetovej vojne sa stretli vedúce osobnosti jednotlivých krajín. Ich spoločným cieľom bolo, aby sa strašné udalosti z vojny už nikdy nezopakovali. Takmer všetky krajiny sveta sa stali členmi novej Organizácie spojených národov (OSN). V roku 1948 sa jej členovia dohodli na tom, ktoré ľudské práva sú najdôležitejšie a tie boli následne zakotvené vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv.

Niekoľko ľudských práv

- 1 Všetci ľudia sú slobodní a majú rovnaké práva
- 2 Právo na život, slobodu a bezpečnosť
- 3 Právo na rovnosť pred zákonom
- 4 Právo na ochranu pred diskrimináciou a nenávisťou, založenou na rasovom, rodovom, náboženskom či národnostnom základe
- 5 Sloboda slova a vyjadrenia svojho názoru
- 6 Sloboda myslenia, svedomia a náboženstva

Tresty

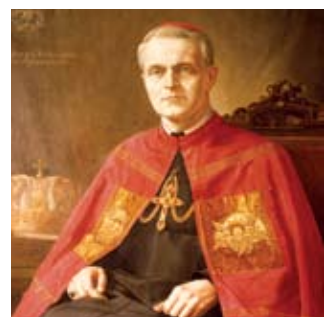
V rokoch 1945 a 1946 prebehol v nemeckom meste Norimberg súd s 206 nacistami. Bol to prvý medzinárodný súdny proces. Odozvou naň bol plán vytvorenia medzinárodného súdu – tribunálu, ktorý by bol špeciálne určený pre súdenie genocíd a zločinov proti ľudskosti. Realizácia tohto plánu však bola poznačená politickým napätím medzi Spojenými štátmi americkými a Sovietskym zväzom. Tzv. Studená vojna medzi nimi odsunula ich pozornosť od otázky medzinárodného súdnictva. Po zlepšení ich vzájomných vzťahov, ktoré nastalo koncom 80. rokov 20. storočia, prebehli ďalšie medzinárodné tribunály: v roku 1993 súd s vojnovými zločincami z Juhoslávie a v roku 1994 súd s vojnovými zločincami z Rwandy. V oboch týchto krajinách prebiehala genocída na základe náboženskej alebo etnickej diskriminácie v rámci občianskych vojen. Až v roku 2002 bol vytvorený samostatný stály Medzinárodný trestný súd v holandskom Haagu, ktorý má stíhať osoby zodpovedné za zločiny genocídy, zločiny proti ľudskosti a vojnové zločiny. Niektoré krajiny, ako napríklad USA, Izrael, Čína, Irán a Severná Kórea však rozhodnutia tohto súdu neuznávajú.

Povojnový Národný súd v Bratislave dva a pol roka zvažoval vinu a vymeriaval trest iniciátorom a vykonávateľom vojnových zločinov. Pred súd sa postavili aj bývalý minister vnútra Alexander Mach, či Dieter Wisliceny, nemecký poradca pre židovskú otázku. Sedemnástim z 83 obžalovaných súd vymeral trest smrti.

Gréckokatolícky biskup Pavel Peter Gojdič OSBM (1888–1960)

Genocída znamená vyvraždenie národnej, etnickej, alebo náboženskej skupiny ľudí.

Eichmann

Mnohí ľudia si až po súde s Adolfom Eichmannom v roku 1961 v plnom rozsahu uvedomili rozsah holokaustu a udalostí, ktoré sa odohrali počas druhej svetovej vojny. Eichmann bol zodpovedný za deportácie židov do koncentračných a vyhladzovacích táborov zo všetkých území okupovaných nacistami. Súd s Eichmannom bol špecifický v tom, že mnoho domácností mohlo sledovať prostredníctvom televíznych obrazoviek svedectvá židov, ktorí prežili. Každý mohol vidieť, aké emocionálne bolo publikum a všetci boli svedkami Eichmannovho vysvetlenia: "Iba som plnil príkazy". Bolo to šokujúce tvrdenie, predovšetkým preto, že sa ukázalo, ako veľmi nacistom pomáhali tí, ktorí jednoducho len plnili "svoje povinnosti".

Eichmann pred súdom v Jeruzaleme. Niekoľko rokov sa ukrýval v Nemecku a Južnej Amerike, kde ho v roku 1961 objavila izraelská tajná služba Mosad.

Od roku 1963 sa udeľuje najvyššie izraelské vyznamenanie "Spravodlivý medzi národmi" ľuďom nežidovského pôvodu, ktorí počas druhej svetovej vojny obeť zachraňovali židov. Držiteľmi tohto ocenenia je takmer 500 ľudí zo Slovenska – vrátane biskupa Gojdiča (in memoriam), ktorý verejne protestoval proti deportáciám a zachránil pred nimi najmenej 27 židov, keď ich napriek zákazu pokrstil.

Úlohy

1 Všeobecná deklarácia

a Vlastnými slovami vysvetlite, ako súvisí Všeobecná deklarácia ľudských práv s holokaustom.

b Čo znamená, že deklarácia je všeobecná?

2 Ľudské práva

Ktoré ľudské právo považujete za najdôležitejšie? Viac ľudských práv môžete nájsť na webových stránkach Organizácie spojených národov, Amnesty International, alebo Slovenského národného strediska pre ľudské práva.

3 Medzinárodný súd

Môže tribunál pomôcť zastaviť genocídu? Uved'te dôvody svojej odpovede.

Nie, pretože:

Áno, pretože:

"Holokaust – nikdy viac". Antifašistická demonstrácia vo Varšave, 1996

3 Kam až siaha sloboda slova?

Po vojne si európski židia začali budovať svoje životy nanovo. Židovská kultúra pomaly oživala a opäť sa otvárali synagógy a židovské školy. Ale antisemitizmus nevymizol. Nadobudol novú formu, ktorá sa prejavuje aj v tom, že niektorí ľudia označujú holokaust za výmysel.

Staré mýty

Antisemitizmus "nevymysleli" nacisti. Židia na celom svete čelili diskriminácii a prenasledovaniu oveľa dlhšie. Najmä v Európe boli od stredoveku pravidelne obviňovaní zo šírenia chorôb, z finančných kríz – vrátane krachu newyorskej burzy, ktorá odštartovala celosvetovú hospodársku krízu v roku 1929. Ďalšou rozšírenou falošnou predstavou bolo, že židia majú tajný plán ako ovládnuť svet a že sú extrémne bohatí. Avšak v mnohých európskych krajinách patrili židia k najchudobnejším spoločenským vrstvám a viacerí museli bojovať o to, aby ich spoločnosť akceptovala.

Nové mýty

Židia, ktorí prežili holokaust a po vojne neemigrovali, sa pokúšali vybudovať si nový život v Európe. V dôsledku holokaustu zostalo v európskych mestách a na vidieku len veľmi málo židovských komunít. Postupne sa obnovovali niektoré aspekty židovskej kultúry. Znova sa otvárali špeciálne pekárne a kôšer reštaurácie, opäť sa vysväcovali synagógy. V rovnakom čase však boli Európania konfrontovaní s novými prejavmi antisemitizmu. Popieranie holokaustu je len jedným z príkladov. Niektorí ho síce nepopierali, ale neprispevali mu patričnú dôležitosť.

Denník Anny Frankovej

Popieranie holokaustu

Idey nacizmu sa po vojne nestratili. V Európe i v USA dokonca existujú neonacistické skupiny. Podobne ako Hitler, aj oni považujú "bielu rasu" za tú najlepšiu. Ich aktivity sú namierené proti menšinám a samozrejme aj proti židom. Podľa neonacistov si židia sami vymysleli holokaust. Tvrdia, že Auschwitz si vymysleli židia, aby získali podporu pre vznik vlastného štátu. Taktiež tvrdia, že Denník Anny Frankovej je falzifikát a že bol napísaný až po vojne.

Židovská pekáreň v Berlíne

Podľa § 260 a 261 slovenského Trestného zákona bude človek, ktorý podporuje a propaguje hnutie, ktoré smeruje k potlačeniu práv a slobôd občanov alebo hlása národnosť, rasovú, triednu alebo náboženskú nenávisť, potrestaný odňatím slobody na 1 až 5 rokov. Ten, kto sympatizuje s fašizmom, alebo popiera, spochybňuje či schvaľuje jeho zločiny, vrátane holokaustu, riskuje trest odňatia slobody na 6 mesiacov až 3 roky.

Keltský kríž je pre neonacistov symbolom mocenskej prevahy bielej rasy.

Demonštrácia slovenských neonacistov v Prievdzi

Na Slovensku do istej miery stále prežíva latentný (t. j. skrytý) antisemitizmus, ktorého podstatou je prijímanie a šírenie antisemitských predsudkov a negatívneho obrazu z jednej generácie väčšinovej spoločnosti na druhú. K jeho šíreniu prispieva aj anonymita diskutujúcich na internetových fórach, ktorá poskytuje veľa priestoru na vyjadrovanie protižidovských predsudkov.

Ingo Hasselbach

Trestný čin

Neonacisti rozširujú svoje myšlienky čiastočne aj prostredníctvom internetu a majú podporu rôznych pravicových skupín. Ľudia, ktorí popierajú holokaust rozširujú lži a majú v úmysle ubližovať židom. Práve preto je popieranie holokaustu v mnohých európskych krajinách trestným činom.

Zvláštne porovnania

Holokaust nebol ani prvou, a žiaľ ani poslednou genocídou v histórii a židia neboli jedinými obeťami nacistických perzekúcií. Všetky genocídy sú strašné a všetky sa niečím od seba odlišujú. Ale niečo také ako holokaust sa predtým neodohralo. Nacisti chceli vyvraždiť všetkých židov. Tieto vraždy boli realizované podľa plánu, ktorého cieľom bolo získanie svetovlády. Napriek tomu sa niektorí ľudia snažia znevažovať holokaust tým, že ho porovnávajú s inými udalosťami v svetových dejinách. Jedným z takých príkladov je veľké bombardovanie nemeckých Drážd'an spojeneckými vojskami. Neonacisti sa takto snažia poukazovať na to, že skutočnými obeťami druhej svetovej vojny neboli židia, ale Nemci.

Úlohy

1 Antisemitizmus

Vysvetlite, prečo nemôžeme povedať, že antisemitizmus "vymysleli" nacisti. Uvedte aspoň dva príklady.

2 Popieranie

Zákony niektorých krajín nezakazujú popierať holokaust. Napríklad v USA je sloboda slova považovaná za dôležitejšiu.

a Čo si o tom myslíte? Vysvetlite.

b Ako je to na Slovensku?

3 Ingo Hasselbach

Ingo bol kedysi povestným nemeckým neonacistom. Sám vysvetľuje, že to bol pre neho spôsob, ako ventilovať svoje vnútorné napätie. Stal sa vodcom, pretože cítil viac nenávisti ako ostatní. Keď sa v roku 1992 dozvedel o útoku na dom, v ktorom bývali tureckí obyvatelia a pri ktorom zahynulo niekoľko ľudí, zmenil svoj názor. Pochybnosti mal už aj predtým, ale táto udalosť ho len utvrdila v tom, že musí prestať. Vystúpil v televízii a na súde svedčil proti svojim bývalým kamarátom. Svoj príbeh rozprával aj študentom na školách a napísal knihu o svojom živote neonacistu.

a Prečo sa niektorí ľudia podľa vás stávajú členmi neonacistických skupín? Súhlasíte s nasledujúcimi výroky? Pokúste sa dokončiť poslednú vetu.

- Pretože sa cítia nadradenými nad ostatnými.
- Pretože nevedia veľa o druhej svetovej vojne.
- Pretože chcú lepší svet.
- Pretože pred samotou uprednostňujú členstvo v skupine.
- Pretože...

b Čo si myslíte, je ťažké prestať byť neonacistom? Odôvodnite:

4 Židovský štát

Od konca 19. storočia sa stále viac židov sťahovalo na územie dnešného Izraela, teda na územie, kde ich predkovia žili storočia. Po období holokaustu ešte viac židov zamierilo na toto územie a opustilo Európu. Štát Izrael bol vyhlásený v roku 1948. Židia dúfali, že vlastný židovský štát ich ochráni pred prejavmi antisemitizmu.

Sionizmus

Sionizmus je hnutie, ktorého cieľom bolo založenie židovského štátu na území Izraela. Túžba vrátiť sa na Sion – biblický termín pre oblasť Izraela a Jeruzalema – je hlboko vrytá do židovských modlitieb a kultúry. Odvtedy, čo pred dvetisíc rokmi odišli židia do exilu (diaspóra), je táto túžba oporným bodom židovského náboženského života. Sionizmus zosilnel koncom 19. storočia ako reakcia na pogromy vo východnej Európe a antisemitizmus v západnej Európe. Neboli to však len židia, ktorí chceli mať v tom čase svoj vlastný štát. Celkovo to bolo obdobie nacionalizmu. Prví európski sionisti sa usadili v Palestíne začiatkom minulého storočia, keď toto územie ovládala Veľká Británia (1914 – 1947). Spočiatku žili židia so svojimi palestínsko-arabskými susedmi v mieri a odkupovali si pôdu od arabských majiteľov pozemkov.

Na ceste k židovskému štátu

Židia začali prichádzať do Palestíny v 19. storočí, keď utekali pred antisemitizmom v Európe. Rozšírili počet už existujúcich židovských komunít žijúcich na pozemkoch, ktoré odkúpili od arabských majiteľov. Britskí vládcovia dávali židom i Palestínčanom nádej, že si budú môcť vytvoriť svoje vlastné štáty, po ktorých obe strany túžili. Stalo sa to však zdrojom hlbokého konfliktu, ktorý trvá dodnes. Začiatkom roku 1947 Veľká Británia ohlásila svoj odchod z tohto územia. Mnohé arabské štáty samozrejme hlasovali proti rezolúcii OSN o rozdelení bývalého britského mandátneho územia. 14. mája 1948 Židovská národná rada vyhlásila založenie štátu Izrael na základe rezolúcie OSN. Niektoré okolité krajiny okamžite napadli Izrael. Túto prvú arabsko – izraelskú vojnu Izrael vyhral. Mnoho Palestínčanov počas vojny zo svojich území odišlo. Ich vodcovia ich povzbudzovali a sľubovali im rýchly návrat domov, pretože očakávali porážku Izraela. Napriek tomu, že niektorí Izraelčania chceli, aby Arabi zostali, mnohí boli z Izraela vyhnaní. Väčšina palestínskych Arabov, ktorí opustili Izrael v tomto období, musela žiť v utečeneckých táboroch. Mnohé tieto tábory sa stali ich trvalými sídlami, ktoré boli pod správou OSN. Tým, ktorí zostali v Izraeli, bolo udelené izraelské občianstvo. V rokoch 1956, 1967 a 1973 vypukli ďalšie vojny, v ktorých mal Izrael prevahu. Neustále napätie trvá prakticky dodnes a vojnové konflikty si vyžiadali množstvo obetí.

Židovské deti po príchode do Izraela, 1948

Kibuce sú spoločenstvami ľudí v Izraeli, ktorí sa vzdali svojho majetku, žijú v komunitách a spoločne hospodária. Do práce sa môžu zapojiť aj dobrovoľníci z celého sveta, bez ohľadu na vierovyznanie.

Oslava sviatku Purim v kibuci Kfar Masaryk. Je to najveselší židovský sviatok a pripomína fašiangy.

Mladí Izraelčania pri Múre nárekov, Jeruzalem, 2004

Migrácia

Vojna medzi arabskými štátmi a Izraelom mala priame dôsledky na židov žijúcich v ostatných častiach sveta. V arabských krajinách ich ohrozovali a napádali, v dôsledku čoho vyše pol milióna židov utieklo do Izraela. Pôvodne žilo na území severnej Afriky a Blízkeho východu milión židov. Od 70. rokov 20. storočia sa toto číslo zmenšilo na približne 30 tisíc. Tí, ktorí prišli do Izraela, dostali občianstvo a zaradili sa do spoločnosti. Niektorí začali žiť v tzv. kibucoch. Od roku 1989, po rozpade Sovietskeho zväzu, sa do Izraela presťahovalo viac ako milión rusky hovoriacich židov. Väčšina obyvateľov dnešného Izraela sú deti imigrantov. Žijú tu židia z viac ako stovky krajín celého sveta.

Antisionizmus

Židia, ktorí žili v krajinách ovládaných komunistickým režimom, mali často obavy z tradičného židovského spôsobu života. Po založení izraelského štátu Sovietsky zväz dúfal v dobré vzťahy s Izraelom, aby si mohol rozšíriť svoj vplyv na Blízkom východe. Zahraničná politika Izraela sa však orientovala na západné krajiny a silné väzby mala aj na USA. Sovietsky zväz a jeho spojenci sa preto začali viac prikláňať na stranu arabských nepriateľov Izraela a židovskú populáciu nazývali "sionistami".

Prominentné osobnosti židovského pôvodu žijúce v komunistických krajinách, boli obviňované z toho, že sú "agentami západného imperializmu". Niektorí z nich boli uväznení, iní boli pod nátlakom nútení emigrovať, pretože vlády ich krajín podporovali antisemitskú agitáciu. Dokonca aj dnes, v snahe zamaskovať svoje antisemitské názory, niektorí ľudia radšej hovoria o Izraeli, namiesto toho, aby vyjadrili svoj názor na samotných židov.

Úlohy

1 Štát Izrael

a Koľko rokov po skončení druhej svetovej vojny vznikol štát Izrael?

b Vysvetlite vlastnými slovami, prečo bol sionizmus v tom čase pre mnohých židov taký dôležitý.

2 Multikultúrny

Je v Izraeli multikultúrna spoločnosť? Ak áno, prečo?

3 Sovietsky zväz

Vysvetlite, prečo Sovietsky zväz a jeho satelitné krajiny v strednej a východnej Európe zmenili svoj postoj k Izraelu v 50. rokoch 20. storočia.

Avri Fischer: "Spolu s mojimi priateľmi som veril, že sme predurčení pomôcť pri budovaní staronovej židovskej vlasti v Izraeli. Mal som len takmer 14 rokov, keď som svojim rodičom oznámil svoje rozhodnutie odísť spolu so stovkami ďalších mladých židov do Izraela začiatkom roku 1949. Bol som ich jediné dieťa a preto to nebolo ľahké rozhodovanie, ale moje presvedčenie bolo silnejšie, než všetko ostatné. O niekoľko mesiacov prišli rodičia za mnou. Dodnes tam žijem v kibuci. Od prvých momentov po príchode som cítil, že toto je môj domov, ale vždy som sa predstavoval ako Izraelčan, ktorý pochádza zo Slovenska, resp. z Československa."

Izraelčania, pôvodom z Etiópie

5 Kde končí kritizovanie a začína antisemitizmus?

Konflikt na Blízkom východe zaplňa titulné strany novín viac než iné konflikty. Niektorí politici a medzinárodné fóra pravidelne poukazujú na zodpovednosť Izraela za opatrenia, ktorými reaguje na ohrozovanie bezpečnosti. Kritika niekedy neberie do úvahy reálnu situáciu, ale je skôr len akousi zámienkou na antisemitské obviňovanie.

Kritika Izraela, antisemitizmus, alebo oboje? Amsterdam, 2002.

Samotné kritizovanie Izraela ako takého, ešte nie je prejavom antisemitizmu. V prípade, že kritika je založená na predsudku o židoch, smeruje ku konšpiračným teóriám, alebo je zameraná bezdôvodne na všetkých židov, jedná sa o prejav antisemitizmu. Židia žijú vo všetkých častiach sveta a všetci sa od seba prirodzene odlišujú. Napriek tomu sú všetci kolektívne obviňovaní z udalostí v Izraeli. Ľudia hovoria o Izraeli, ale v skutočnosti hovoria o všetkých židoch sveta. Tento postoj vedie k antisemitským útokom. Napríklad v novembri 2002 bola napadnutá židovská škola v Paríži a v tom istom mesiaci bombový výbuch auta pred synagógou v Istanbule zabil viac ako 20 ľudí. Vo februári 2007 bola zasa nacistickými symbolmi zhanobená židovská škôlka.

Niektorí ľudia majú tendenciu porovnávať izraelskú politiku s politikou nacistického režimu: "Čo robili Nemci židom, teraz robí Izrael Palestínčanom." Dávať na jednu úroveň izraelský štát a zločincov holokaustu je však zásadný omyl. Nacistické Nemecko bolo diktatúrou, založenou na antisemitizme a rasovej ideológii, s cieľom vyvraždiť celé skupiny ľudí. Izrael je demokratický štát, ktorý takúto politiku odmieta.

Židov žijúcich mimo Izraela pravidelne napádajú. V roku 2003 prebehol útok na niekoľko budov v meste Casablanca, o život prišlo 45 ľudí, pričom obeťami boli aj židia. Hneď potom vyšli Maročania na výraz protestu do ulíc.

“Nacisti!”

Porovnávanie Izraela s nemeckou nacistickou vládou má za cieľ znižovať význam holokaustu a sponchyňovať oprávnenosť existencie židovského štátu. Výroky, dávajúce na jednu úroveň židov a nacistov, nie sú len prejavom vyjadrenia nejakého názoru, ale zároveň dávajú podnet k protiizraelským a protižidovským aktivitám. Takéto porovnania okrem toho stoja v ceste zmysluplnej diskusii o riešení izraelsko-palestínskeho konfliktu.

Dokonca aj vo vlastnej krajine sú niektorí izraelskí politici pripodobňovaní k nacistom. Tento termín sa začal používať ako nadávka pre niekoho, kto má úplne odlišný názor. Porovnanie s nacistami je samozrejme nevhodné a veľmi sťažuje akúkoľvek diskusiu.

Protokoly

Konflikt v Izraeli je často používaný ako zámienka na podnecovanie nenávisťi voči židom, ktorá oživuje staré stereotypy a predsudky. Na Blízkom východe je čiastočne stále rozšírená povera o tajnom pláne židov na ovládnutie celého sveta. Údajné židovské konšpiračné teórie sa rozšírili v Európe a v Spojených štátoch amerických okolo roku 1900, v dobe vydania Protokolov sionských mudrcov, ktoré obsahovali mnohé falošné tvrdenia. Antisemiti vymysleli príbeh o tom, ako chcú židia ovládnuť svet a svoje tvrdenia “podložili” podrobnými detailami. Napriek tomu, že táto kniha je podvrh, Protokoly sú stále rozšírené najmä v pravicovo orientovaných kruhoch, ako aj v mnohých arabských a afrických krajinách, kde po založení samostatného izraelského štátu prispievajú k zosilneniu prejavov antisemitizmu.

Na knižnom veľtrhu vo Frankfurte v roku 2005 boli v iránskom stánku vystavené aj klasické antisemitské diela, napríklad Protokoly sionských mudrcov či kniha Henryho Forda z roku 1920 Medzinárodné židovstvo: Najväčší svetový problém, spracovaná podľa Protokolov sionských mudrcov.

V roku 2006 svet šokoval iránsky prezident, ktorý poprel holokaust a volal po úplnej likvidácii Izraela. Takýto otvorený prejav antisemitizmu hlavou štátu bol novým javom, vedúcim k rozšíreniu celosvetových protestov.

Úlohy

1 Zodpovednosť

a Prečo nie je správne považovať všetkých židov zodpovedných za to, čo sa deje v Izraeli, resp. za izraelsko-palestínsky konflikt?

b Myslíte si, že niečo podobné sa stáva aj nejakým iným skupinám ľudí? Povedzte príklad.

2 Demonštrácia

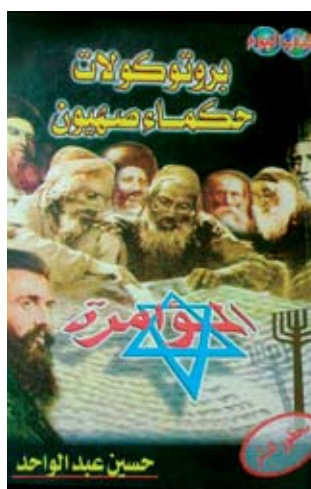
Pozrite sa na fotografiu demonštrácie v Amsterdame v roku 2002.

Starosta tohto mesta zakázal niektoré plagáty. Pokúste sa vysvetliť, čo je na týchto plagátoch zobrazené a čo chcú povedať.

3 Karikatúra

a Aké symboly môžete vidieť na karikatúre zobrazenej na tejto strane?

b Napíšte fiktívnu žiadosť prevádzkovateľovi webstránky obsahujúcej karikatúru o jej odstránenie. Svoju žiadosť podložte argumentami.

Arabské vydanie
Protokolov sionských
mudrcov, 1976.

Klasická antisemitská
téma: znázorňovanie
židov ako červov, alebo
hadov. Karikatúra Ariela
Sharona, izraelského
premiéra do roku 2006.
Saudská Arábia, 2001.

6 Amal a Odelia

Priatelíte sa s niekým, kto pochádza z úplne iného prostredia, alebo vyznáva inú vieru? V zásade to nie je problém. Tieto odlišnosti pravdepodobne nezohrávajú podstatnú úlohu vo vašom vzťahu, alebo ste tomu možno aj radi.

Keď však zistíte, že máte vzájomné predsudky a neviete o sebe dostatočne veľa, musíte vynaložiť veľké úsilie na to, aby ste sa lepšie pochopili. Amal a Odelia pochádzajú z rozdielnych svetov. Napriek tomu sa pokúsili vybudovať si vzájomné priateľstvo. Mnoho ľudí v Európe si myslí, že Izraelčania a Palestínčania sú plní vzájomnej nenávisti. To však nie je pravda. Mnoho ľudí na oboch stranách bojuje za mier. Kvôli politickej situácii nie je ich priateľstvo jednoduché. Amal vraví: "Ak chcete byť priateľmi, musíte z toho aspoň spočiatku vynechať politiku. Je totiž neuveriteľne ťažké prijať odlišný pohľad na takú citlivú záležitosť." Odelia vysvetľuje: "Niekedy je komplikované tráviť čas s niekým, kto pochádza z úplne odlišnej kultúry. Vo vašom vlastnom svete už máte priateľov, takže nie je dôležité hľadať si nových." Napriek tomu sa obe vo svojich listoch zmieňujú o politike. Túžia po tom, aby sa vojna v ich krajine skončila. Majú však odlišný pohľad na príčiny tohto násillia. Amal hovorí: "Utrpenie Palestínčanov začalo v roku 1948. Vtedy sa prestala písať naša arabská história." Odelia vraví: "Moji starí rodičia museli opustiť Maroko, pretože keď v roku 1948 vypukla vojna, situácia sa zhoršila pre všetkých židov na svete." Dievčatá sa postupne dozvedali o sebe viac a viac. Odeliini rodičia pochádzajú z Maroka a z Argentíny. Všetci členovia Amalovej rodiny sú zase Palestínčania, ale kvôli okupácii žijú od seba odtrhnutí a je pre nich veľmi ťažké navštevovať sa. Fakty, ktoré z televízie a od iných ľudí o sebe vzájomne vedeli, sa ukázali byť nepravdivými.

Odelia si uvedomuje, aké ťažké musí byť pre Palestínčanov žiť pod "cudzou" vlajkou. Amal zase vie, že nie každý Izraelčan je jej nepriateľ.

Priateľstvo pod paľbou

Amal a Odelia mali 18 rokov, keď sa spoznali počas školského výmenného pobytu vo Švajčiarsku. Amal je muslimka a Palestínčanka; Odelia je židovka a Izraelčanka. Obe sa narodili v Jeruzaleme a svoje rodné mesto milujú. Keď sa vrátili domov, zostali v kontakte. V listoch si písali o svojich životoch, plánoch do budúcnosti, zamýšľali sa nad rozdielmi medzi Palestínčanmi a Izraelčanmi, ale aj o tom, čo si vzájomne o sebe mysleli.

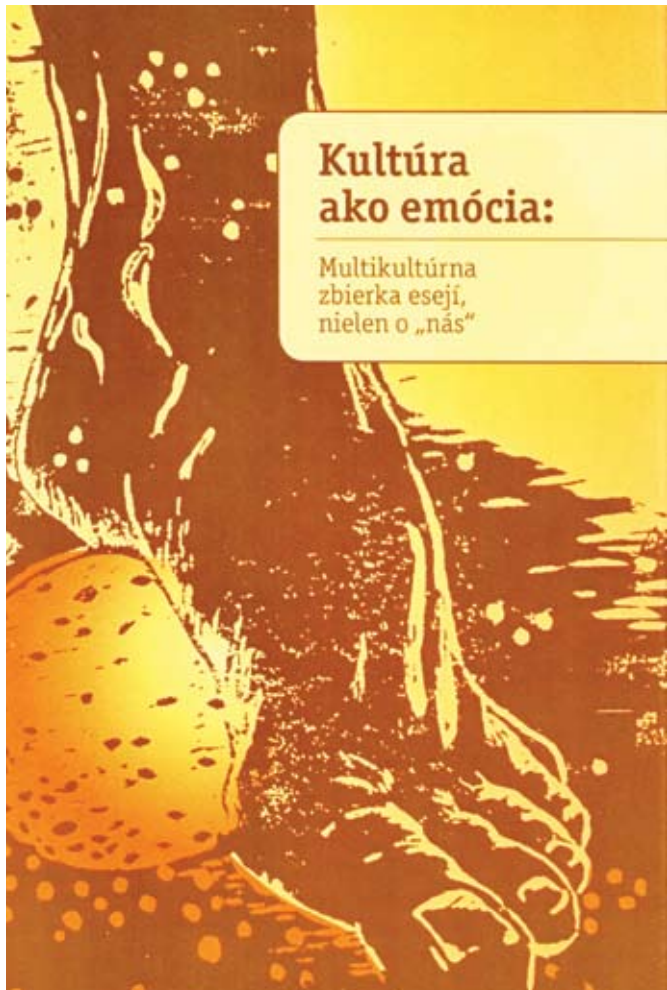
Odelia (vľavo) a Amal (vpravo) v Jeruzaleme. Amal nie je skutočné meno. Ona ani jej rodinní príslušníci nechcú byť v knihe identifikovateľní podľa svojich pravých mien. Z tohto dôvodu nevidno Amal do tváre ani na fotografii.

Zuzana sa vo svojej eseji Kráľovstvo tradície, uverejnenej v zbierke Kultúra ako emócia, zamýšľa nad vzťahom väčšinovej spoločnosti a židovskej komunity na Slovensku a jej možnosťami udržať si svoje tradície.

Zuzana je židovského pôvodu a žije na Slovensku: "Raz som povedala jednému chlapcovi, že som židovka. A on pokračoval v diskusii bez toho, aby sa nad "tým" pozastavil."

Jediný, kto bol prekvapený, som bola ja sama. Bola som totiž zvyknutá na reakcie typu: "Ale ved' nie ste bohatí!" Niekedy sa moji priatelia čudovali, ako je možné, že neoslavujeme Vianoce."

Úlohy

1 Priateľstvo

Odelia si myslí, že je veľmi ťažké priateľiť sa s niekým, kto pochádza z úplne odlišného kultúrneho prostredia.

a Vysvetlite, prečo by to mohol byť problém.

b Ako by ste mohli tento problém vyriešiť?

2 Nálepkovanie

Zuzana hovorí, že "Niektorí ľudia stále vidia za židmi tých s veľkými nosmi a bankovými účtami vo Švajčiarsku. Židov si jednoducho onálepkovali"

a Vedeli by ste uviesť iný príklad nálepkovania ľudí?

b V čom spočíva podstata nálepkovania?

Lea žije v Mnichove. "Židovstvo je súčasťou mojej identity, ale snažím sa vyvarovať diskusií, v ktorých ide o kritiku štátu Izrael. Napokon totiž vždy vedú k antisemitizmu."

Dimitry sa narodil v Moskve a teraz žije vo Freiburgu. Hnevá ho, ak židov žijúcich v Nemecku ľudia považujú za zodpovedných za politiku samotného Izraela.

Úlohy

1 Pripomínanie

9. septembra si na Slovensku pripomíname Deň obetí holokaustu a rasového násillia. V tento deň v roku 1941 bol počas vojnovnej Slovenskej republiky prijatý tzv. židovský kódex. Bol to súbor 270 paragrafov, ktoré pripomínali norimberské rasové zákony a ktoré pozbavovali židovských obyvateľov viacerých základných práv a vylučovali ich z verejného života. 27. januára 1945 oslobodila sovietska armáda koncentračný tábor Auschwitz. V roku 2005 OSN vyhlásila tento deň za pamätný deň holokaustu, ktorý by sa mal pripomínať v každej krajine.

a Čo si myslíte o týchto pamätných dňoch?

b Čo si myslíte, že vedie mladých ľudí k tomu, aby navštevovali pamätné miesta spojené s holokaustom (bývalé koncentračné a vyhladzovacie tábory)?

c Uvedte pár dôvodov, prečo by sa to robiť malo, alebo nemalo:

2 Aktivity

Študenti z rôznych stredných škôl na Slovensku, či už z Trstenej, Spišskej Novej Vsi, Banskej Štiavnice alebo zo Serede sa zapájajú do rôznych aktivít. Rekonštruujú a čistia staré židovské cintoríny a budovy, alebo dávajú podnety na osadenie pamätných tabúl. Popritom často pátrajú, aký osud počas vojny stihol bývalých židovských študentov ich školy.

a. Iniciátormi a realizátormi týchto aktivít sú mladí ľudia. Aký je podľa vás zmysel týchto aktivít?

b. Viete si predstaviť, že by ste niečo podobné urobili vo vašom meste?

c. Aký bol osud židovskej komunity vo vašom meste?

V roku 2007 bola v budove Gymnázia na Školskej ulici v Spišskej Novej Vsi odhalená táto pamätná tabuľa.

Študenti Gymnázia A. Kmeľa rekonštruujú židovský cintorín v Banskej Štiavnici.

Študenti na návšteve koncentračného tábora Auschwitz

3 Vandalizmus

Prejavy zneuctovania židovských cintorínov, budov či pamätníkov môžeme nájsť v celej Európe. Fotografia dolu vznikla v roku 1996 v Bratislave. Vandali zhanobili antikvariát patriaci židovským majiteľom.

a Pozorne si pozrite obrázok. Predstavte si, že ste novinármi a máte o ňom napísať krátky článok, alebo úvahu.

b Stretli ste sa už s niečím podobným aj vo vašom okolí?

Vyučovanie v židovskej škole, Haarlem, Holandsko, 2005

Antisemitský nápis na antikvariáte židovských majiteľov

Vzdelávacie materiály

Tento pracovný zošit je súčasťou balíčka vzdelávacích materiálov, obsahujúcich tieto témy

- 1 História židov v Európe a antisemitizmus do roku 1945
- 2 Antisemitizmus v súčasnej Európe
- 3 Predsudky, diskriminácia, rasizmus a antisemitizmus

Tieto materiály boli upravené na používanie v mnohých partnerských krajinách a sú dostupné v ich oficiálnych jazykoch. Boli vytvorené organizáciami ODIHR a Anne Frank House, v spolupráci s odborníkmi z jednotlivých krajín.

OSCE/ ODIHR

Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OSCE) je bezpečnostnou organizáciou. Má 56 členských krajín z Európy, severnej Ameriky a strednej Ázie. Úrad pre demokratické inštitúcie a ľudské práva (ODIHR) podporuje realizáciu aktivít v oblasti tolerancie, ľudských práv, demokracie a boja proti diskriminácii. Viac informácií nájdete na webstránke: www.osce.org/odihr

Dom Anny Frankovej

Dom Anny Frankovej (Anne Frank House) so sídlom v Amsterdame, je miestom, v ktorom sa ukrývala Anna Franková. Dnes je v ňom múzeum. Sú tu propagované ideály, ktorými Anna žila, a to nie len vo vtedajších, ale aj v súčasných súvislostiach.

Cieľom vzdelávacích projektov je potlačanie súčasných foriem antisemitizmu, rasizmu a xenofóbie a tiež podpora tolerancie a vzájomného rešpektu. Viac informácií nájdete na webstránke: www.annefrank.org

Nadácia Milana Šimečku

Nadácia Milana Šimečku v Bratislave je jednou z najstarších mimovládnych organizácií na Slovensku. Od svojho založenia v roku 1991 sa venuje témam ľudských práv, demokracie, či postaveniu menšín. V súčasnosti sa zaoberá multikultúrnym vzdelávaním, rómskou problematikou, výskumom holokaustu a jeho využívaním vo vzdelávaní. Webstránka: www.nadaciamilanasidecku.sk

Dokumentačné stredisko holokaustu

Cieľom Dokumentačného strediska holokaustu, založeného v roku 2005 v Bratislave, je realizácia výskumu a zhromažďovanie archívnych a iných dokumentov, súvisiacich s témou holokaustu. Taktiež sa usiluje o rozširovanie vedomostí o tomto historickom období, ako aj o židovskej menšine a jej postavení na Slovensku. Webstránka: www.holokaust.sk

Tiráž

Text: Ineke Mok, Willem-Pieter van Ledden, Karen Polak (Anne Frank House); Slovenská adaptácia: Jana Hradská (Nadácia Milana Šimečku); Preklad: Jana Hradská; Jazykové korektúry: Peter Švitarák; Produkcia: Anne Frank House; Design: Beukers Scholma/Pieter Mineur; DTP: MONMART s. r. o.; Fotografie: Yad Vashem Archive, Franklin D. Roosevelt Library, Günter Schneider, Anne Frank House, Edwin Walvisch Fotografie, Pedagogic Center Jewish Agency for Israel, Kluger Zoltan, Kevin Frayer/AP, Naftali Hiller, Dietmar Gust Fotografie Berlin, Stephen Roth Institute for the Study of Antisemitism and Racism/Tel Aviv University/Israel, MEMRI.org, Bram Budel, Abdelhak Senna/AFP, Marko Vrzgula, Avri Fischer, Alexander Molčanov, Zuzana Kizáková, Ružena Kormošová, Beata Nermcová, Peter Kaščák, Ľudia proti rasizmu, Gréckokatolícke biskupstvo v Prešove; Fotografie z kníh: Salner, P.; Prežili holokaust. Veda 1997, Bratislava, obr. 15.; Hradská, K.: Prípady Wisliceny. AEP 1999, Bratislava, s. 133; Tlač: Durlák, Skalica, 2008.

Realizované s finančnou podporou Úradu vlády SR v rámci Akčného plánu predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie. Za obsah tohto dokumentu je výlučne zodpovedná Nadácia Milana Šimečku.

Snažili sme sa uviesť zoznam držiteľov práv na ilustrácie uvedené v tejto publikácii. V prípade, že vaše fotografie tu nie sú správne uvedené, kontaktujte Dom Anny Frankovej.

DOKUMENTAČNÉ STREDISKO HOLOKAUSTU

Mládež proti rasizmu

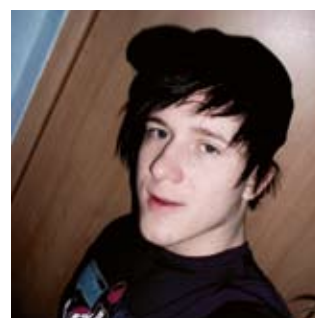
Európsky týždeň boja proti rasizmu sa koná každý rok, v týždni na ktorý pripadá 21. marec. Tento deň vyhlásila OSN za Medzinárodný deň odstránenia všetkých foriem rasovej diskriminácie. Mnohé organizácie v európskych krajinách organizujú pri tejto príležitosti rôzne podujatia. Je však veľmi dôležité, aby sa aj mladí ľudia zapojili do kampane aj vlastnými aktivitami vo svojich mestách.

Ďalšou možnosťou je organizovanie aktivít pri príležitosti 9. novembra – Medzinárodného dňa boja proti fašizmu a antisemitizmu. Stredoškolskí aktivisti a aktivistky zo slovenského občianskeho združenia Ľudia proti rasizmu pripravili 9. novembra 2007 pochod v Bratislave.

Jeden z organizátorov, 16 ročný Robo hovorí: "Chceli sme upozorniť spoločnosť na hrôzy fašizmu, nacizmu a zločinov proti ľudskosti tejto temnej epochy ľudstva a zároveň poukázať na to, že tieto ideológie sú medzi nami aj dnes. Tieto nesprávne myšlienky sa však budú šíriť ďalej dovtedy, kým ich spoločne neodsúdime a nebudeme tolerantnou a dobrosrdečnou spoločnosťou." Pri pamätníku obetiam holokaustu na Rybnom námestí, na mieste kde kedysi stála synagóga, zapálili účastníci pochodu sviečky v tvare preškrtnutého hákového kríža. Pripomenuli si 69. výročie Krištáľovej noci, počas ktorej nemeckí nacisti vypálili synagógy, vyplenili židovské obchody a niekoľko desiatok židov pripravili o život. Potom sa vydali na Tyršovo nábrežie k Pamätníku obetiam rasizmu a neonacizmu. Vyjadrili tým svoj nesúhlas s prejavmi fašizmu a vyzývali k tolerancii.

Ľudia proti rasizmu

Členovia občianskeho združenia Ľudia proti rasizmu sa snažia chrániť práva a slobody všetkých ľudí bez rozdielu farby pleti, pohlavia, presvedčenia alebo sexuálnej orientácie. Prostredníctvom verejných kampaní sa usilujú odstraňovať predsudky a aktívne vystupujú proti prejavom rasového násillia a neonacizmu. Viac o ich činnosti sa môžete dozvedieť na webstránke www.rasizmus.sk

Robo

Pamätník obetiam rasizmu a neonacizmu na Tyršovom nábreží v Bratislave.